

MỘT SỐ BIỆN PHÁP GIÁO DỤC KỸ NĂNG TỰ PHỤC VỤ CHO TRẺ MẪU GIÁO 5-6 TUỔI Ở TRƯỜNG MẦM NON

Dương Thị Kim Oanh^{1,+},
Đặng Phương Anh²

¹Trường Đại học Sư phạm Kỹ thuật Thành phố Hồ Chí Minh;

²Trường Mầm non Lá Phong Việt, thành phố Thủ Đức, Thành phố Hồ Chí Minh
+ Tác giả liên hệ • Email: oanhdtk@hcmute.edu.vn

Article history

Received: 25/11/2022

Accepted: 30/12/2022

Published: 20/01/2023

Keywords

Self-care skills, 5-6 years old kindergarteners, preschool, measures

ABSTRACT

Self-care skills (or self-help skills) are important for 5-6 year old children in kindergarten. Developing self-care skills for 5-6 years old preschoolers not only contributes to shaping the child's personality in the first 5 years of life, but also trains children with the necessary self-care skills to adapt to the new environment in elementary schools. The study provides basic methods to educate self-care skills for 5-6 years old preschool children and 3 measures to develop these skills for children. To effectively educate children on self-care skills, teachers need to flexibly apply the proposed measures based on the characteristics of each student and the conditions of each school.

1. Mở đầu

Giáo dục mầm non là mắt xích đầu tiên trong hệ thống giáo dục quốc dân. Mục tiêu của giáo dục mầm non là giúp trẻ em phát triển về thể chất, tình cảm, trí tuệ, thẩm mỹ, hình thành những yếu tố đầu tiên của nhân cách, chuẩn bị cho trẻ vào lớp 1. Trong đó, giáo dục trẻ tính tự lập, tự phục vụ bản thân ngay từ lúc nhỏ không chỉ là nhiệm vụ của gia đình mà còn là chiến lược của quốc gia nhằm đào tạo ra thế hệ những công dân mang các phẩm chất toàn cầu, năng động, độc lập và tự chủ. Bên cạnh nhiệm vụ phát triển cho trẻ các kiến thức về thế giới quan khoa học và rèn luyện các tố chất thể lực thì đối với trẻ mẫu giáo giai đoạn 5-6 tuổi cần được chú trọng phát triển tính tự lập và tự giác để trẻ chuẩn bị tham gia vào cuộc sống và học tập ở trường phổ thông. Thực tiễn cho thấy nhiều trẻ ở độ tuổi mẫu giáo còn thiếu các kỹ năng tự phục vụ (KNTPV), trẻ còn thụ động và ỉ lại vào sự giúp đỡ của người khác. Bên cạnh đó, hoạt động giáo dục KNTPV tại ở các trường mầm non ở nhiều trường lại chưa được quan tâm đúng mức; trọng tâm các kế hoạch giảng dạy chú trọng đến việc cung cấp kiến thức, hạn chế nội dung giáo dục KNTPV trong chương trình giáo dục; các hình thức và phương pháp giáo dục KNTPV chưa hấp dẫn trẻ;...

Trong bài báo này, sau khi đưa ra một số cơ sở lý luận về các nghiên cứu về KNTPV của trẻ trên thế giới và Việt Nam, khái niệm KNTPV và giáo dục KNTPV cho trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi, chúng tôi đề xuất một số biện pháp giáo dục KNTPV cho trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi ở trường mầm non.

2. Kết quả nghiên cứu

2.1. Một số nghiên cứu về kỹ năng tự phục vụ của trẻ trên thế giới và Việt Nam

Nghiên cứu vấn đề giáo dục KNTPV cho trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi thu hút được sự quan tâm của nhiều nhà khoa học trên thế giới và tại Việt Nam. Fernandez và cộng sự (2021) đề xuất bộ công cụ gồm 84 hạng mục theo 4 thang đo về ăn uống, vệ sinh cá nhân và hoạt động hàng ngày của trẻ 3-6 tuổi với tên gọi "Các hoạt động cơ bản trong cuộc sống hàng ngày". Nghiên cứu nhận định mỗi độ tuổi có những kỹ năng nhất định, dùng để đo lường các khiếm khuyết về mặt kỹ năng cho trẻ như trẻ lên 5 tuổi sẽ tự biết cắt một chiếc bánh và tự xúc bánh, tự đánh răng, tự đi giày dép,...; trẻ 6 tuổi biết sử dụng dao thành thạo hơn, biết tự giác rửa tay trước khi ăn, biết buộc dây giày,...

Xuất phát từ quan niệm, KNTPV là các kỹ năng cơ bản trong 10 năm đầu đời của trẻ, Pretzel và cộng sự (2013) cho rằng, nội dung giáo dục KNTPV cần hướng đến nhóm các hành vi độc lập cụ thể, với các hành vi và KNTPV cần giáo dục cho trẻ gồm: (1) Giáo dục các kỹ năng ăn và uống đúng cách, sử dụng đúng chức năng của dụng cụ ăn uống, không làm rơi vãi ra bàn, ăn đa dạng thức ăn, sử dụng khăn ăn đúng cách, thói quen ăn uống lịch thiệp; (2) Hành vi chăm sóc diện mạo bên ngoài gồm các kỹ năng như: chải tóc, tự mặc trang phục, buộc dây giày mà không cần sự trợ giúp của người lớn; (3) Hành vi vệ sinh cá nhân giáo dục các kỹ năng như: tắm, gội, đánh răng, cách giữ gìn vệ sinh thân thể sạch sẽ và thơm tho;...

Vũ Hoàng Vân (2017) đề xuất lựa chọn nội dung công việc phù hợp với khả năng "làm việc" của trẻ để giáo dục KNTPV theo phương pháp Montessori - phương pháp giáo dục tỉ mỉ, không bỏ qua bất cứ khía cạnh nào của cuộc sống, qua đó giúp trẻ có nhiều cơ hội thể hiện mình trong các hoạt động trải nghiệm, nhất là các hoạt động thực hành.

Không chỉ nghiên cứu về giáo dục KNTPV cho trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi, nhiều nghiên cứu còn tìm hiểu tác động của việc thực hiện các hoạt động tự phục vụ tới sự hình thành các kỹ năng khác của trẻ. Hoạt động tự phục vụ có mối quan hệ mật thiết với nhiệm vụ rèn luyện kỹ năng vận động tinh cho trẻ 5-6 tuổi, vì mỗi hoạt động tự phục vụ chứa đựng các nhiệm vụ rèn luyện kỹ năng vận động tinh khác nhau và thực hiện chính xác, khéo léo các thao tác, kỹ năng vận động tinh trong hoạt động tự phục vụ chính là rèn luyện tính chính xác, khéo léo, linh hoạt của kỹ năng vận động tinh (Đinh Thị Lan Hương, 2015). Hầu hết các hoạt động trẻ phải sử dụng đến đôi bàn tay nên GV có thể rèn luyện kỹ năng vận động tinh cho trẻ qua nhiều hoạt động như: tạo hình, vui chơi, hoạt động góc và hoạt động tự phục vụ,...

Như vậy, có thể thấy các nghiên cứu đều chú trọng đề cập đến các nội dung, đặc điểm, ý nghĩa và các dạng KNTPV; coi giáo dục KNTPV là mục tiêu quan trọng đối với trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi và là quá trình hỗ trợ trẻ phát triển các kỹ năng như giải quyết vấn đề, rèn tính tự lập, tự tin thể hiện bản thân, ... Do vậy, nghiên cứu về hoạt động giáo dục KNTPV cho trẻ ở trường mầm non rất có ý nghĩa trong việc giúp trẻ rèn luyện các kỹ năng, thói quen tốt, nâng cao tính tự lập cho trẻ ngay từ nhỏ.

2.2. Kỹ năng tự phục vụ và giáo dục kỹ năng tự phục vụ cho trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi

2.2.1. Khái niệm “Kỹ năng tự phục vụ”

Có nhiều quan điểm khác nhau về KNTPV. KNTPV là một phần của chức năng thích ứng, gồm các kỹ năng như ăn, mặc và vệ sinh cá nhân (Mash và Wolfe, 2005); là sự thực hiện độc lập các vận động tinh và thô (Fernandez et al., 2021). Nguyễn Thị Hòa (2014) cho rằng, KNTPV là năng lực hay khả năng chuyên biệt của một cá nhân về một hoặc nhiều khía cạnh nào đó, được sử dụng để giải quyết tình huống hay công việc phục vụ cho chính mình như tự nấu ăn, tự giặt quần áo, chăm sóc bản thân, vệ sinh cá nhân, ăn uống. Vũ Hoàng Vân (2017) nhận định: “*KNTPV là biểu hiện về khả năng trẻ tự mình có thể làm những việc đơn giản trong cuộc sống,...*” (tr 66). Như vậy, KNTPV là khả năng của một cá nhân tự thực hiện những hoạt động để giải quyết các tình huống hay nhiệm vụ trong cuộc sống hàng ngày nhằm duy trì cuộc sống và đáp ứng các nhu cầu cơ bản của bản thân như ăn, mặc, vệ sinh, vui chơi, học tập, ...

2.2.2. Giáo dục kỹ năng tự phục vụ cho trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi

Khái niệm “Giáo dục KNTPV cho trẻ” được nhiều tác giả định nghĩa khác nhau. Theo Hồ Lam Hồng (2006): “*Giáo dục KNTPV được hiểu là quá trình tác động của GV tới trẻ nhằm giáo dục cho trẻ những kiến thức, kỹ năng và hành vi ứng xử phù hợp với công việc tự phục vụ bản thân*” (tr 6). Nguyễn Thị Hòa (2014) nhấn mạnh: “*Giáo dục KNTPV cho trẻ có thể hiểu là quá trình sử dụng các biện pháp khác nhau một cách khoa học nhằm tác động tới trẻ, từ đó hình thành ở trẻ các kỹ năng tốt, giúp trẻ biết tự chăm sóc bản thân, đặc biệt là tự giác, chủ động trong công việc*” (tr 10). Theo Vũ Thị Ngọc Minh và Nguyễn Thị Nga (2013), giáo dục KNTPV cho trẻ mầm non, đặc biệt là trẻ mẫu giáo giúp trẻ làm chủ bản thân, tự tin, học tập hiệu quả, chuẩn bị sẵn sàng về mặt tâm lý cũng như các kỹ năng cần thiết cho việc đến trường ở các bậc học tiếp theo. Từ các quan điểm trên, có thể hiểu giáo dục KNTPV cho trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi là quá trình tác động của GV đến trẻ một cách khoa học, có mục đích và kế hoạch cụ thể, nhằm hình thành cho trẻ các kỹ năng tự chăm sóc bản thân và giải quyết các tình huống phát sinh trong cuộc sống hàng ngày; giúp trẻ chủ động vận dụng năng lực cá nhân tự thực hiện các KNTPV nhằm duy trì cuộc sống và đáp ứng các nhu cầu cơ bản như ăn, mặc, vệ sinh, vui chơi, học tập, ... tạo tiền đề cho trẻ bước vào tiểu học.

2.2.3. Phương pháp giáo dục kỹ năng tự phục vụ cho trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi

2.2.3.1. Phương pháp trò chơi

Bản chất của phương pháp này là sử dụng các loại trò chơi để kích thích trẻ tự nguyện, hứng thú hoạt động tích cực giải quyết nhiệm vụ nhận thức, nhiệm vụ giáo dục đặt ra. Giáo dục KNTPV thông qua phương pháp trò chơi là cách thức và hình thức lồng ghép nhiều trò chơi vào quá trình hướng dẫn trẻ các KNTPV, giúp trẻ nhận diện được các biểu hiện của từng kỹ năng và cách thức thực hiện, có nhiều cơ hội tương tác với nhiều loại đồ chơi để thực hiện từng kỹ năng.

Phương pháp trò chơi trong giáo dục KNTPV cho trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi thực hiện thông qua các bước: - Bước 1: Giới thiệu nội dung chơi và luật chơi. GV giới thiệu nội dung chơi chính là các nhiệm vụ rèn luyện KNTPV và các yêu cầu khi thực hiện trò chơi. Trẻ ghi nhớ nhiệm vụ và các yêu cầu thực hiện trò chơi theo luật chơi; - Bước 2: Tổ chức chơi trò chơi: GV hướng dẫn hoặc mô tả các thao tác, kỹ năng mà trẻ cần thực hiện để giải quyết nhiệm vụ học tập. Trẻ tiến hành các thao tác chơi để rèn luyện KNTPV; - Bước 3: - Đánh giá và tổng kết: GV đánh giá kết quả thực hiện thao tác chơi của trẻ, nhắc nhở hoặc hướng dẫn trẻ khi chưa thực hiện đúng thao tác; khen ngợi, động viên trẻ khi thực hiện đúng thao tác.

2.2.3.2. Phương pháp luyện tập

Phương pháp luyện tập là cách thức và hình thức tổ chức cho trẻ lặp đi lặp lại các động tác, lời nói, của chỉ, điệu bộ theo yêu cầu của GV nhằm củng cố kiến thức và kỹ năng đã lĩnh hội. Phương pháp luyện tập giúp trẻ bỏ các thói

quen chưa tốt để hình thành những thói quen, hành vi mới phù hợp. Phương pháp luyện tập trong giáo dục KNTPV cho trẻ 5-6 tuổi thực hiện theo các bước sau: - Bước 1: Giới thiệu KNTPV cần rèn luyện. GV lựa chọn KNTPV cho trẻ sử dụng thường xuyên trong các hoạt động gắn liền với thực tiễn cuộc sống. Trẻ quan sát, lắng nghe và ghi nhớ các hành vi, thao tác của KNTPV cần rèn luyện; - Bước 2: Thực hiện hướng dẫn luyện tập: GV hướng dẫn trẻ luyện tập trong nhiều tình huống đa dạng, từ mức độ dễ đến tăng dần độ khó. Khi trẻ thực hiện luyện tập, GV cần quan sát, điều chỉnh thao tác chưa đúng/sai; động viên, khích lệ khi trẻ thực hiện đúng; - Bước 3: Tổng kết. GV tổng kết kết quả luyện tập của trẻ. Trong trường hợp trẻ chưa luyện tập thành công, GV hướng dẫn làm mẫu lại, kiên trì hỗ trợ trẻ luyện tập trong các tình huống khác nhau đến khi trẻ luyện tập thành thạo.

2.2.3.3. Phương pháp kể chuyện

Áp dụng phương pháp kể chuyện vào giáo dục KNTPV cho trẻ 5-6 tuổi là quá trình GV sử dụng lời nói, cử chỉ, điệu bộ, nét mặt để thuật lại câu chuyện liên quan tới KNTPV cần giáo dục cho trẻ theo cách sinh động và phù hợp với lứa tuổi. Phương pháp kể chuyện có thể áp dụng vào mọi tình huống tại trường mầm non để giáo dục các KNTPV cho trẻ. Thông qua các câu chuyện kể, GV có thể lồng ghép giáo dục cho trẻ các tấm gương người tốt, việc tốt để giáo dục các chuẩn mực, hành vi, thao tác KNTPV. Ngoài ra, GV cũng có thể sử dụng kết hợp kiểu nhân vật phản diện trong câu chuyện để giúp trẻ nhận biết các hành vi, thói quen không tốt, không được công nhận (nên hạn chế về số lần sử dụng để tránh sự ngộ nhận, bắt chước của trẻ).

Trong thực tiễn giáo dục KNTPV cho trẻ 5-6 tuổi, mỗi phương pháp giáo dục đều thực hiện những chức năng riêng, góp phần phát triển các hành vi, thói quen cho trẻ. Để tổ chức giáo dục KNTPV cho trẻ đạt kết quả tốt, GV cần phối kết hợp nhiều phương pháp giáo dục, tạo hứng thú rèn luyện hệ thống KNTPV cho trẻ nhằm tạo tiền đề cho trẻ thích ứng nhanh chóng với quá trình học tập sau này ở trường tiểu học.

2.3. Một số biện pháp giáo dục kỹ năng tự phục vụ cho trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi ở trường mầm non

2.3.1. Nguyên tắc thực hiện các biện pháp giáo dục kỹ năng tự phục vụ cho trẻ 5-6 tuổi ở trường mầm non

- *Phù hợp với mục tiêu giáo dục trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi.* Các hoạt động giáo dục dù được tổ chức dưới bất kỳ hình thức nào cũng đều hướng đến mục tiêu giáo dục là hình thành và phát triển các phẩm chất, năng lực, nhân cách cho người học. Giáo dục mầm non hướng đến mục tiêu hình thành và phát triển cho trẻ những phẩm chất, năng lực và kỹ năng sống cần thiết, đặt nền tảng cho việc học tập suốt đời. Do đó, giáo dục KNTPV cho trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi cũng cần xác định rõ các mục tiêu giáo dục hướng đến việc hình thành và phát triển cho trẻ hệ thống các kỹ năng, hành vi, thao tác tự phục vụ trong cuộc sống hàng ngày; phát triển tư duy trong quá trình giải quyết các tình huống; phát triển và rèn luyện tính tự lập, tự giác thực hiện các nhiệm vụ, tạo tiền đề cho việc học tập và lao động sau này.

- *Phù hợp với năng lực và tâm - sinh lý lứa tuổi của trẻ.* Mỗi trẻ đều có những đặc điểm riêng biệt về mức độ nhận thức, tính cách, hành vi. Do đó, cần chú trọng tính cá biệt hóa để tìm ra những nội dung, phương pháp và cách thức tác động hợp lý. Trong giáo dục KNTPV, GV khi lựa chọn nội dung giáo dục cần dựa trên mức độ phát triển của trẻ, trường hợp hoạt động quá dễ hoặc quá khó sẽ dẫn đến tình trạng trẻ chán nản, thiếu kiên nhẫn thực hiện. Trẻ 5-6 tuổi được coi là giai đoạn phát triển mạnh mẽ về thể chất lẫn tâm lý, do đó việc lựa chọn các nội dung giáo dục hấp dẫn, kích thích nhu cầu học tập của trẻ sẽ góp phần tạo ra hiệu quả đáng kể.

- *Đảm bảo trang bị các kỹ năng làm tiền đề cho trẻ 5-6 tuổi thích nghi với trường tiểu học.* Giáo dục là một quá trình hình thành, rèn luyện cho người học hệ thống những phẩm chất, nhân cách, bao gồm luyện tập và củng cố các phẩm chất đã có ở hiện tại, hình thành và phát triển các phẩm chất mới ở tương lai. Vì vậy, các hoạt động giáo dục cần được tổ chức một cách có hệ thống, kế thừa hệ thống phẩm chất và kỹ năng cũ để hình thành và phát triển các phẩm chất và kỹ năng mới; đảm bảo cho trẻ có một số thói quen, kỹ năng tốt trong ăn uống, giữ gìn sức khỏe. Chuẩn bị hành trang cho trẻ vào lớp 1 không chỉ là biết đọc, biết viết hay tính toán mà còn trang bị cho trẻ khả năng thích ứng xã hội như: sự tự tin, tính tự lập.

- *Đảm bảo sự phù hợp giữa giáo dục với các hoạt động thực tiễn.* Hiệu quả giáo dục phụ thuộc rất nhiều vào kiến thức và trải nghiệm của người học. Chính cuộc sống là môi trường, phương tiện góp phần hình thành và phát triển nhân cách cho người học. Đặc điểm tâm lý nổi trội ở trẻ chính là học qua quan sát, ghi nhớ và bắt chước, trẻ 5-6 đã biết tích lũy nhiều kinh nghiệm liên quan đến các hoạt động cơ bản hàng ngày. Vì vậy, giáo dục KNTPV gắn với thực tiễn chính là tạo môi trường hoạt động lý tưởng để trẻ “giải phóng” các kỹ năng đã tích lũy ở dạng thô sơ và tiếp nhận những kỹ năng mới mang tính tinh xảo hơn để hòa nhập vào cuộc sống thực tiễn.

- *Đảm bảo sự phối hợp giữa gia đình, nhà trường và xã hội.* Gia đình, nhà trường và xã hội là 3 lực lượng giáo dục không thể thiếu đối với sự hình thành và phát triển nhân cách của trẻ. Nhà trường thực hiện vai trò chủ đạo trong việc tổ chức thực hiện công tác giáo dục, gia đình và xã hội, làm điều kiện thuận lợi để nhiệm vụ giáo dục của nhà trường

đạt hiệu quả, thực hiện theo phương châm giáo dục trẻ mọi lúc, mọi nơi. Trong quá trình tổ chức thực hiện giáo dục KNTPV, nhà trường là nhân tố quan trọng trong việc hình thành cho trẻ hệ thống kỹ năng và thao tác, thiết lập thói quen, hành vi và năng lực tự lập; gia đình và xã hội chính là môi trường để trẻ thực hành, vận dụng các kỹ năng đã lĩnh hội được, đồng thời cũng là môi trường kiểm chứng, điều chỉnh ngược lại các kỹ năng cho phù hợp với thực tiễn.

2.3.2. Một số biện pháp giáo dục kỹ năng tự phục vụ cho trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi ở trường mầm non

2.3.2.1. Xây dựng môi trường giáo dục kỹ năng tự phục vụ cho trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi

* *Mục đích của biện pháp:* Xây dựng môi trường giáo dục KNTPV cho trẻ 5-6 tuổi chính là quá trình tiến hành xây dựng môi trường cơ sở vật chất để trẻ có cơ hội được hoạt động, xây dựng môi trường tinh thần lành mạnh để trẻ cảm thấy an toàn và tự tin khi rèn luyện các thói quen, kỹ năng tốt, đặc biệt là KNTPV.

* *Cách thức thực hiện biện pháp:*

- *Xây dựng môi trường vật chất, trang thiết bị cho hoạt động giáo dục KNTPV cho trẻ cần đảm bảo các yếu tố sau:* + Mức độ phù hợp của đồ dùng, đồ chơi: Đồ dùng đồ chơi cần đủ về mặt số lượng, phù hợp với đặc điểm tâm sinh lý lứa tuổi, bản chất của hoạt động và gần gũi với cuộc sống hàng ngày của trẻ; + Mức độ an toàn: Đồ dùng, đồ chơi phải đảm bảo an toàn tuyệt đối với trẻ. Bản chất của trẻ nhỏ là ham thích tìm tòi, khám phá những điều mới lạ, do đó đồ dùng và đồ chơi cần đảm bảo yếu tố trước tiên là an toàn (chẳng hạn như: có kích thước phù hợp, không sắc nhọn để không gây sát thương cho trẻ khi hoạt động...); + Mức độ thuận tiện trong các hoạt động rèn KNTPV: Trong quá trình tổ chức các hoạt động giáo dục KNTPV, GV cần lưu ý cách sắp xếp phù hợp với không gian của lớp học hoặc môi trường cho trẻ hoạt động (như: các đồ dùng, dụng cụ cần được sắp xếp trong tầm với của trẻ, không xếp khuất tầm nhìn khó quan sát bằng mắt thường...).

- *Xây dựng môi trường đảm bảo yếu tố tinh thần* nhằm tạo bầu không khí vui tươi trong lớp học của trẻ. Trong giáo dục KNTPV cho trẻ, để có thể tạo ra bầu không khí hoạt động thân thiện, tự giác, GV cần thực hiện theo các nội dung sau: + Xác định rõ những KNTPV cần rèn luyện cho trẻ, từ đó xác định các mục tiêu và phương thức giáo dục phù hợp, mang lại hiệu quả cao như chú trọng các nhóm KNTPV trong ăn uống, KNTPV trong vệ sinh cá nhân, KNTPV trong sinh hoạt vui chơi và học tập,... Bằng việc tạo lập các mục tiêu giáo dục ngay từ giai đoạn đầu, GV sẽ dễ dàng quan sát và điều chỉnh hành vi của trẻ; + Tổ chức các hoạt động rèn luyện KNTPV cho trẻ thông qua việc giao nhiệm vụ để trẻ được trải nghiệm, tránh tình trạng áp đặt trẻ phải thực hiện. Đối với các nội dung giáo dục KNTPV, GV có thể tiến hành giao việc cho từng nhóm và cho trẻ thảo luận, tìm ra phương án giải quyết nhiệm vụ một cách chủ động, tích cực; + Quan sát các mặt ưu điểm và hạn chế của từng trẻ để có biện pháp điều chỉnh kịp thời, đồng thời tuyên dương và nêu gương những tấm gương trẻ thực hiện tốt để khích lệ tinh thần trẻ trong quá trình trẻ tập luyện.

2.3.2.2. Tổ chức đa dạng, linh hoạt các hình thức giáo dục kỹ năng tự phục vụ cho trẻ

* *Mục đích của biện pháp:* Trẻ 5-6 tuổi là giai đoạn phát triển cao nhất ở lứa tuổi mầm non về các đặc điểm tâm lý và thể chất. Do đó, việc giáo dục đối với trẻ giai đoạn này cần chú trọng nhiều đến các hình thức tổ chức để trẻ phát huy tính sáng tạo và năng lực theo lứa tuổi. Bản chất của giáo dục KNTPV là hoạt động giáo dục kỹ năng cần có quá trình và thời gian lặp đi lặp lại nhiều lần, theo đó, tổ chức đa dạng các hình thức giáo dục KNTPV giúp trẻ hình thành các KNTPV, có cơ hội để thực hành luyện tập trong nhiều tình huống.

* *Cách thức thực hiện biện pháp:* GV có thể thực hiện giáo dục KNTPV cho trẻ thông qua các cách thức sau:

- *Hoạt động vui chơi:* GV tiến hành giáo dục trẻ cách thức tự sắp xếp và bày trí các góc chơi, đồ chơi để tự vui chơi với bạn. Sau đó, GV hướng dẫn trẻ cách thu dọn các góc chơi sau khi chơi: sắp xếp, phân loại đồ chơi theo đúng chủng loại gọn gàng và ngay ngắn trên kệ. Bên cạnh đó, trong quá trình diễn ra nội dung chơi, GV hướng dẫn trẻ thực hiện các trò chơi đóng vai để thao tác với nhiều loại đồ chơi mang tính mô phỏng như: cho em bé ăn, lau mặt bằng khăn, bày trí các gian hàng mua bán,...

- *Tự phục vụ trong học tập:* GV thực hiện giao nhiệm vụ cho trẻ, hướng trẻ đến các nhiệm vụ cần phải hoàn thành như tự nhặt rác ở xung quanh sau khi học xong, thu dọn ngăn nắp dụng cụ học tập, xếp dẹp gọn gàng lên kệ,...

- *Lao động tự phục vụ trong giờ ăn:* GV có thể giao nhiệm vụ cho từng nhóm trẻ thực hiện các công việc trực nhật trước giờ ăn và sau giờ ăn như trải khăn bàn, xếp khăn, xếp bát đũa, dọn bàn ghế,...

- *Tham quan:* Trước khi diễn ra chuyến tham quan, GV tiến hành trò chuyện với trẻ về các địa điểm và nhiệm vụ cần hoàn thành trong chuyến đi, trong đó có các nhiệm vụ tự phục vụ bản thân như: Ăn uống khăn trang, tự mang giày dép, tự đội nón, tự uống nước khi khát, giữ vệ sinh cá nhân,...

2.3.2.3. Tăng cường phối kết hợp với cha mẹ của trẻ trong việc giáo dục kỹ năng tự phục vụ cho trẻ

* *Mục đích của biện pháp:* Sự phối kết hợp giữa gia đình và nhà trường có vai trò quan trọng trong việc rèn luyện KNTPV cho trẻ. Đối với trẻ nhỏ, gia đình là môi trường giáo dục đầu tiên của trẻ; có ảnh hưởng sâu sắc đến trẻ không

chỉ ngay từ lúc nhỏ mà ngay cả khi trẻ trưởng thành. Đáng chú ý nhất là giai đoạn hình thành nhân cách khi trẻ từ giai đoạn mẫu giáo sang tiểu học (lứa tuổi 5-6 tuổi), gia đình không chỉ là môi trường để trẻ rèn luyện và thể hiện năng lực cá nhân mà còn là yếu tố quan trọng, hình thành nhân cách cho trẻ. Do vậy, công tác phối kết hợp với gia đình trong việc giáo dục KNTPV cho trẻ trong giai đoạn trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi có ý nghĩa quan trọng và cần được chú trọng.

* *Cách thức thực hiện biện pháp*: Để tiến hành phối hợp chặt chẽ với cha mẹ trẻ trong công tác giáo dục KNTPV, GV cần thực hiện các nội dung cụ thể như sau:

- Xây dựng các kế hoạch giáo dục KNTPV theo từng tháng trong năm học, từ đó xác định những nội dung, kỹ năng cần trao đổi với phụ huynh để hỗ trợ trẻ luyện tập tại nhà nhằm đạt mục tiêu, kế hoạch đã đề ra.

- Trao đổi thống nhất về các hoạt động giáo dục KNTPV cho trẻ để cha mẹ trẻ nắm rõ tình hình và cách thực hiện thông qua các hình thức như: + Trong các buổi họp phụ huynh: GV cần trao đổi về các giải pháp nâng cao KNTPV cho trẻ, những kỹ năng mà trẻ cần đạt được để giúp trẻ tự lập, tự tin hơn trong cuộc sống. Do đó, sự phối kết hợp giữa gia đình và nhà trường sẽ giúp trẻ rèn luyện hiệu quả KNTPV; + Thông qua thời gian trả trẻ hàng ngày: GV tiến hành trao đổi với cha mẹ trẻ những nội dung liên quan đến KNTPV của trẻ tại nhà như: Trẻ đã có những tiến bộ gì về KNTPV, trẻ cần rèn luyện thêm những kỹ năng nào? Cha mẹ cần hỗ trợ trẻ thực hiện các KNTPV tại nhà như thế nào?...; từ đó giúp trẻ rèn luyện được KNTPV hiệu quả tại gia đình và nhà trường; + Thường xuyên ghi nhận các thành tích tốt trong việc thực hiện KNTPV của trẻ ở trường mầm non thông qua việc quay phim, chụp ảnh, đánh giá các thành tích trong tháng,... Tất cả các kết quả rèn luyện được gửi đến phụ huynh để cha mẹ trẻ nắm được mức độ đạt được của trẻ, từ đó có biện pháp rèn luyện KNTPV hiệu quả hơn tại gia đình.

Để thực hiện hiệu quả biện pháp này, cha mẹ trẻ cần nhận thức được vai trò quan trọng của KNTPV đối với cuộc sống hàng ngày của trẻ, từ đó chủ động và tích cực hỗ trợ GV trong quá trình hình thành và rèn luyện KNTPV của trẻ tại trường cũng như tại nhà thông qua các nhiệm vụ cụ thể như: thống nhất với GV các mục tiêu cần đạt được trong quá trình trẻ rèn luyện các KNTPV để kiên nhẫn mong đợi những kết quả trẻ sẽ đạt được; tạo cơ hội để trẻ tự thực hiện các KNTPV tại gia đình và tránh làm thay, làm hộ trẻ; động viên và khen ngợi trẻ kịp thời trước những kết quả mà trẻ đạt được; mỗi cha mẹ phải là tấm gương cho trẻ noi theo tại gia đình; cha mẹ cần chủ động cập nhật tình hình của trẻ thông qua việc trao đổi với GV hàng ngày vào các giờ đón và trả trẻ.

3. Kết luận

Giáo dục KNTPV cho trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi là nội dung quan trọng nhằm hình thành và phát triển nhân cách, rèn luyện những thói quen tốt, giúp trẻ tự tin, thích nghi với môi trường học tập sau này ở trường tiểu học. Để thực hiện giáo dục KNTPV cho trẻ một cách hiệu quả, GV cần vận dụng một cách linh hoạt các biện pháp đã đề xuất dựa trên đặc điểm của từng đối tượng trẻ, điều kiện của từng trường. Bên cạnh đó, GV cũng cần kết hợp linh hoạt nhiều hình thức tổ chức hoạt động và chú trọng phối hợp cùng gia đình để thực hiện giáo dục KNTPV cho trẻ; sử dụng đan xen các phương pháp giáo dục phù hợp với tính chất của KNTPV và đặc điểm tâm lý, nhận thức của trẻ, qua đó nâng cao hiệu quả rèn luyện các KNTPV cho trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi ở các trường mầm non.

Tài liệu tham khảo

- Đình Thị Lan Hương (2015). Vai trò của hoạt động tự phục vụ trong việc rèn luyện kỹ năng vận động tinh cho trẻ mẫu giáo. *Tạp chí Giáo dục*, 363, 28-29; 23.
- Đình Thị Lan Hương (2016). Một số biện pháp rèn luyện kỹ năng vận động tinh cho trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi thông qua hoạt động tự phục vụ. *Tạp chí Giáo dục*, 360, 15-17; 23.
- Đình Văn Vang (2008). *Giáo trình giáo dục học mầm non*. NXB Giáo dục.
- Fernandez, S., Gozalo, M., Gomez, A. G., Vivas, J. C., & Ayuso, D. R. (2021). *A Novel Tool to Assess Basic Activities of Daily Living in Spanish Preschoolers*. The Special Issue New Research in Children with Neurodevelopmental Disorders.
- Hồ Lam Hồng (2006). *Rèn cho trẻ kỹ năng phục vụ*. NXB Văn hóa.
- Mash, E. J., & Wolfe, D. A (2005). *Abnormal Child Psychology - third edition*. USA: Thomson Wadsworth.
- Nguyễn Thị Hòa (2014). *Giáo trình Giáo dục học mầm non*. NXB Đại học Sư phạm.
- Pretzel, R. E., Hester, A. D., & Porr, S. (2013). *Self-help Skills*. Springer, New York, NY.
- Trần Thị Hương (chủ biên), Hồ Văn Liên, Võ Thị Hồng Trước, Nguyễn Đắc Thanh (2014). *Giáo trình giáo dục học phổ thông*. NXB Đại học Sư phạm Thành phố Hồ Chí Minh.
- Vũ Hoàng Vân (2017). Giáo dục kỹ năng tự phục vụ cho trẻ mầm non theo phương pháp Montessori. *Tạp chí Giáo dục, số đặc biệt kì 2 tháng 8*, 66-68; 65.
- Vũ Thị Ngọc Minh, Nguyễn Thị Nga (2013). *Giúp bé tự phục vụ và thể hiện bản thân*. NXB Dân trí.